

ИСКРИ

СТРАНИЦИ ЗА ПРАВОСЛАВИЕ И КУЛТУРА. Година IV, брой 54, септември, 2023 г.

МАСЛОУ И ЧОВЕШКИТЕ ПОТРЕБНОСТИ

Аврам Маслоу казва, че зрящият е неприспособен сред слепи. Когато се заговори за потребности, и у нас, и на запад, повечето хора се сещат за името на Маслоу, известен със своята пирамида. Сигурен съм, че една друга част от хората не знаят нищо за нея. И това също е напълно естествено. Самият Маслоу – университетски преподавател, психолог, професор, поставя в основата на своята таблица основните човешки потребности, като сред тях нарежда дори и водата и въздуха. Свойствено-примитивно за западната наука... Като че ли ние сами можем да си подсигурим водата и въздуха, ако Творецът не ги е излял щедро и безвъзмездно над всички...?!

Съобразно актуалността трябва да споменем, че в атмосферата има порядъчно количество кислород и още повече въглероден диоксид. С кислорода се храним (дишаме) ние, с въглеродния двуокис се хранят зелените растения, а после отделят кислород. Зелените растения на планетата са стотици пъти повече от хората (особено в България – „чудно-красива страна с огромни безлюдни територии“), и те преработват въглеродния двуокис, освободен от нашите бели дробове... Това го споделям заради опитите да

бъдем убедени в нуждата от декарбонизация. И така: добре че сред тези основни потребности, Аврам (Маслоу) не е изрично упоменал и лъчите на нашето слънце (чрез които протича фотосинтезата), защото тогава щеше да стане наистина за смях. Всъщност, без тях нямаше да съществуват и предните две неотменно-необходими за човека блага или поне не във вида, в който ни вършат работа. Но забележете! С тях отдавна се търгува.

Продължава на стр. 2

Таня **СТОЯНОВА**

ТАКЪВ СЪТВОРИЛ СИ ЧОВЕКА

о, Боже,
с копнеж да лети от любов засиял,
да дава, да ражда, да бди и да може,
да пее, тъй както до днес не е пял.

БЛАГОДАРЯ ТИ, БОЖЕ!

Тече поредната безсънна нощ.
Градът под мене уморено спи.
Разсича тишината като с нож
ревът на таксиметрови коли.

Тактуват уличните светлини
под звуците на шурчовия хор.
Премигват нежно ярките звезди,
осеяли небесния простор...
И аз безмълвно Ти благодаря,
покланям се на тебе, Боже мой!

АПРИЛСКО

Слънцето с горещите си длани
нежно по косите ме погали,
в перлите на росните поляни
мигом златни пламъци разпали.

С вярата потеглих с колесница
и понесохме се през гората,
а окъпани и с блеснали ресници
весело ни кимаха цветята.

И пристъпва пролетта чевръсто,
а под звуците на песен птича
пак април тъче килими пъстри,
във изящество света облича.

Гмуркаме се в светлина и радост,
във възторг пред Бог на чудесата,
който озари с любов и благодат
и творенията, и сърцата.

МОЛИТВА

О, Господи! Пречудни, Свети Боже!
Привдигнала молитвено ръце,
Под сянката на мощната Ти длан -
Смирила себе си – издигам Теб.

И с трепет пак в нозете Ти стоя,
В очакване на нежен благослов.
Докоснеш ли ме - в миг ще зазвъня
И ще възпея Твоята любов.

Очиствай ме със Своя огнен пламък -
Пречистена, да светя всеки миг!
Не знам за мен какъв е Твоят план,
но Ти го знаеш и това ми стига.

Напълно естествено в тази графа Аврам добавя храната, облеклото, подслона, средствата... и други подобни. Да, наистина. И това е необходимо за човешкото съществуване. Но ние виждаме, че не всички хора могат да си подсигурят тези потребности въпреки усилията си. Често изглежда, че дори и те са в сферата на даденостите, а тръгнем ли да разсъждаваме върху въпросите как се сдобиваме с тях и с какво количество трябва да се задоволи човек, когато ги придобие, там нещата ще се усложнят неимоверно. Ще срещнем проблеми още с първото стъпало от стълбицата на Аврам.

Нейният „откривател“ някъде твърди, че преминаването нагоре в пирамидата е възможно само когато човек е задоволен с потребностите от предходното стъпало.... А по-нагоре стои сигурността. Имаме ли нужда от сигурност? О, да. Безспорно.

Значи охраненият, модерно облекчен, добре подслонен човек, с порядъчно заплащане, задоволил и някои животински нагони, които, според Аврам, попадат в основата на човешкото съществуване, би трябвало вече да се чувства сигурен. Сигурни ли сте? Аз – не. За да бъде сигурен, същият този човек се заключва, строи огради, сключва застраховки... По-скоро го принуждават да го прави, защото всички знаят, че сигурност няма никаква и никъде. Но въпреки това тя си остава човешка потребност. Как и кой е обезпечил своята сигурност и кога го е сторил? Отговорът е труден. Но съвременният свят всячески се мъчи да задоволи и тази своя потребност, защото тя е вписана в таблицата, защото Аврам тъй е казал: подслон, безопасност, обезпеченост.

А какъв трябва да бъде подслонът ни? Като този на снимката, или малко по-изискан, или пък малко повече...?

Когато се ражда Аврам Маслоу са минали едва осем години от началото на двайсети век. В Америка Християнството, макар и протестантско, е в разцвет си. Но той се ражда в семейството на еврейски емигранти – строги и

взискателни – като повечето евреи, решени синът им да стане юрист. Всред младото американско общество, теорията на Аврам работи. Всеки се бори за храна, вода, сън, здраве, секс, въздух. Както се казва: за място под слънцето... После за сигурност и обезпеченост, за дом.

Разбира се той не пропуска и социалните потребности: връзки, общуване, привързаност, загриженост за другите и внимание към себе си. Както казва Мечо Пух: „Колкото повече – толкова повече!“.

Аврам не забравя и американските джентълмени – мечта и идеал на всеки младеж, но да не бързаме: всичко с времето си, до престижа се стига бавно и трудно... искат се много пари и връзки, за да обладаваш почти фантастичните „самоуважение, уважение от страна на другите, признание, постигане на успех и висока оценка, развитие в работата“?! Забележете наистина колко високо стои върхът на Аврамовата пирамида! „Духовни потребности: познание и себerealизиране“?! Нима не е ясно, че начертаната пирамида е типов западен модел на икономически растеж, превърнал се в религия на утилитарния материалист на двайсети век. Едва ли е тайна за всеки истински християнин, че тази градивна (или по-скоро деградивна) система е в противовест на християнската нравственост, че е диаметрално разположена спрямо Христовото евангелско благовестие... Нещо повече: тя е създадена, за да го замени, защото самият Маслоу заявява, че човекът за него е „искащо животно“.

Не, човекът не е искащо животно, но със сигурност ще се превърне в такова, ако припознае като необходимост така описаните потребности и ги следва. Няма да се впускаме в размисли за това, какво ще се случи, ако случайно не постигне някоя от тях... Маслоу е бил прав, че зрящият е неспособен в сред слепи, тъй както праведникът – в сред грешници, добрият – в сред зли, вярващият – в сред атеисти, онзи който казва истината – в сред лъжци...

Разпознати като висши духовни потребности, познанието и себerealизирането са елементи на фантазирана псевдодуховност, те са цели в илюзорните представи на съвременните личности, обладани от собствения си Аз – заслепени и объркани. Самоуважението и уважението от страна на другите са стремеж на съвременния „развиващ се“ индивид, единица, атом, гравитиращ около собствения си Аз и ограничен от тясната си индивидуалност, който е до такава степен самовлюбен, че не вижда нищо от заобикалящия го свят, нито пък може да надникне зад неговите материални измерения.

Нима човекът няма потребност от молитва, от общение с Бога? Нима нямаме нужда от покой и вътрешен душевен мир. Нима в живота на човека не идва момент, когато почти нищо от многото потребности няма какъвто и да било смисъл? Нима тихият и скромнен живот не е сто пъти по-достоеен и съдържателен от шумния, скъп и суетен живот, който винаги води до неудовлетворение?

Ние знаем, че презадоволяването с материални блага не води до самоусъвършенстване и духовност, а към чревоугодие, безнравственост и духовна смърт. Историята, евангелието и човешкият опит сочат въздържанието и аскетизма като път към самоусъвършенстване. И всеки, който е постиг истински, дори само една седмица, може да го потвърди. Но всичко това е абсолютно ясно.

Мен ме вълнува един друг въпрос: как и защо еврейният Аврам Маслоу, възпитаван строго във вехтозаветната история, сътвори подобна пирамида на потребностите, когато примерът за нейната несъстоятелност се намира именно в Стария завет и се казва Соломон. Най-мъдрият човек на света, който се бе обградил с всички блага на земята, който задоволи и презадоволи всяка своя потребност, заключи, че всичко е суета и гонене на вятър (Ср. Екл. 1:2), деградира морално, духовно и физически и умря като скот. Нима на мъдрият професор, преподавал в няколко елитни американски университета, и на ум не беше му хрумвало, че именно

ТРЕТИ МАРТ – ЕМОЦИОНАЛНА И НЕЗАЛИЧИМА СТРАНИЦА...

От бр. 53

„то, като чета история, май ще се окаже, че не е имало никакво турско робство“. Да, турско робство не е имало, но е имало Османско владичество, което на практика си е същото. Гърците го наричат *Οθωμανική κυριαρχία* (Отоманики кириархия), румънците – *domnia otomană*, сърбите – Османска владавина. Същият термин използват хърватите, черногорците и словенците, само че го изписват с латински букви, защото техните държавници, под силен западен натиск, изоставиха кирилицата и православната вяра още преди векове. Смятам, че термините са разбираеми. Трябва да се отбележи, че всички споменати народи падат под Османско владичество, но центърът на ислямското нашествие, неговата темпорална, завоевателна и военна тежест се разлива основно из българските земи; те, освен че са на пътя за Европа, са и най-плодородни.

Нека не забравяме, че България през вековете е най-голямата християнска държава на Балканите, а агарянското нашествие е с цел покоряване на християнските народи.

От друга страна, онези хора, които никога не са се докосвали до българското музикално народно творчество, в чиито домове звучи чалга или рок музика, няма как да почувстват нечовешката болка от неизлечимата рана, останала в народната душа от робството. Цяла страница със заглавия на песни може да бъде наредена. Слушал съм ги всичките... много пъти. И за това само гласовете на

кавала или гъдулката, на гайдата или тамбурата ми говорят... Народът ни по неповторим и самобитен начин е възпял страданието си през многовековното робство. И от това страдание е сътворил невиджано художествено творчество. Определено хората не го познават, защото българската музика бе удобно заменена в точно определен исторически момент с рокмузиката и чалгата. Но слава Богу, тя се помни и развива и днес от множеството ни виртуозни изпълнители, които са предимно от ромски произход. Затова, че цар Борис Трети Обединител ги спаси от холокоста, те ни се „отблагодариха“ по невиджан начин: развиват и разпространяват българската народна музика по целия свят. А аз отдавна съм престанал да слушам всякаква друга музика, защото категорично съм разбрал, че българската народна музика е върхът на всяко музикално изкуство. Но тя е и едно автентично потвърждение на истината за робството, затова често е неудобна на модерните идеологии, а проекти като чалга-революцията да речем, освен по комерчески причини, се осъществиха с цел да изместят сериозната народна музика, но те няма да успеят да го сторят. Няма как да бъде потулен гласът на народа, „автор на хиляди знайни и незнайни народни песни, заглушили плачевния стон на робското тегло и победили чуждородния и чуждоверен тиранин“. „Няма как светлината да бъде победена от тъмнината, чистото боговдъхновено изкуство – от пошлостта и плиткоумната посредственост, целомъдрената красота – от първичния нагон и грозната страст.“ (Иван Николов, 2022 г.). Иначе, Робството е точно такава, каквото е описано в народното ни творчество и този въпрос не е дискуссионен... Най-

кратката от всички народни песни е само от четири стиха и се нарича „Кунда кучка“.

Кунда кучка позалава и Караман позавива.

Дали не са ворли турци, ворли турци анадолици?!...

Малки деца в люлки плачат, в люлки плачат, майки нема.

Изклали са цяло село, останала Кунда кучка.

На фона на тази строфа бледнеят и услужливите исторически анализи и сервилните теоретични пледоарии на съвременните български предатели... И то в нея става въпрос за късния етап на Робството. А какво е било в началото, какво се случва на Балканите от 1393-та до 1396 г.? България попада в центъра на мощното завоевателно нашествие на Османската армия и петстотин години остава в стегнатия юмрук на империята нашественик. С други държави съсем не е така. На практика повечето гръцки острови са свободни... Половината сърби живеят в Австро-Унгария, също и хърватите.

В нашите земи империята пуска дълбоки корени, и заедно с Египет, българската житница, българският робски труд и данъците, събирани от Балканите, изхранват и поддържат османската имперска структура пет века. Нашите предци са в най-тежкото и незавидно състояние на пълно подтисничество, на политически, икономически и духовен мрак, който започва да се разкъсва едва в началото на 19 в. И тази пролука, белязана от неистовите опити на малцина българи, макар и понесли духа на целокупния страдащ народ, бяха съпроводени с кървави погроми, които не започват с априлското въстание, а двайсетина години по-рано – с Видинското. За жалост то не постига никакви успехи, няма и кой знае какъв отзвук в Европа. Но то е неоспоримо доказателство, за това че българският народ вече не издържа под тежкия гнет на поробителя и жадува своята свобода и независимост.

Веселина **БАШОВА**

ЗАЯДЛИВА КОТКА

се рови в облак.
Не се трогва
от сълзите
на спомени –
клошари.
Мърляви са
лапите ѝ
в ден без ревизия.

Тиквени семки
полезни са разходките
извън главите ни.
*****

Задръстване
преди празниците –
невронни пътища.
*****

Невронни пътища –
хващам задръстването
преди празниците.
*****

Щъкат пеперуди
без нежните си имена.
Светва ми лампата.
*****

Зелено училище:
тичайте и се бийте
само наужким!
*****

Жътва е...
Зеницата ѝ
блести.
*****

Камък и орех
споделя тъгата си
с половин уста.
*****

Желанията ми:
зърното побелява
за жътва. †

Люси **ДАНОВА**

Уж
съм аз,
а не съм.
Търся се тук,
намирам се там.

Дом
не е
къщата.
Дом е сърце.
И очакване...

Надеждата е
младо стръкче,
пробило
камък
и
залък
хляб сега
за гладната
човешка душа.

В мен
има
сила за
трима, огън
съм, горя, творя!
Вълшебство съм аз!
Енергия,
магия,
жена
съм!

Свещ
гори,
дните ни
брои сега
с огнена душа! †

Д-р Вероника **ИВАНОВА**

СЛЪНЧОГЛЕДИ

Сънливи, августовски слънчогледи,
изпращат лятото с наведени глави.
Дали така и ние с теб ще изживеем
благодарно
подарените ни и щастливи дни?

Умеем ли пред чудото на лятото
и любовта
главите си смирено да склоним?
Или ще минем през живота
с безумна гордост, гневен ропот
към всеки малък камък,
спянал порива ни див?

Угасва август, изкъпан в своя огнен
и последен залез,
единствено цветята го изпращат
с доброта и благодарност.
И птичето дарено с капчица вода,
поглежда първо към небето
и я приема като дар!

ТРЕВОГА

Защо са тъй разтревожени чайките
в това ослепяло от синьо небе.
Дали, защото усещат, че някъде
тихо плаче дете.

Бляскаво пролетно слънце,
самолети небето разсичат
и се мръква без време
в очите. †

такава ще е съдбата на всеки,
тръгнал да задоволява самоцелно
една по една всичките си „потребности“? Едва ли? За това има прекалено много примери през вековете и до наши дни; както и за обратното. „Затова казвам ви: не се грижете за душата си (живота си), какво да ядете и да пиете, ни за тялото си, какво да облечете. Душата не струва ли повече от храната, и тялото от облеклото? Погледнете птиците небесни, че не сеят, нито жънат, нито в житници събират; и вашият Отец Небесен ги храни. Не сте ли вие много по-ценни от тях? Па и кой от вас със своята грижа може да придаде на ръста си един лакът? Защо се грижите и за облекло? Взрете се в полските кринове (цветето Крем), как растат: не се трудят, нито предат; а казвам ви, че нито Соломон във всичката си слава не се е облякъл тъй, както всеки един от тях; и ако полската трева, която днес я има, а утре се хвърля в пещ, Бог тъй облича, колко повече вас, маловерци! И тъй, не се грижете и не думайте: какво да ядем, или какво да пием, или какво да облечем? Защото всичко това търсят езичниците, и защото вашият Небесен Отец знае, че имате нужда от всичко това. Но първото търсете царството на Бога и Неговата правда, и всичко това ще ви се придаде. И тъй, не се грижете за утре, защото утрешният ден сам ще се грижи за своето“ (Мат.6: 25-34)

Ние доживяхме времена, когато сред нас се разхождат хора с най-различни нови и съвсем непознати на Маслоу и на други като него, потребности; „специални“ потребности. Дойдоха такива времена, за да се убедим че нашите собствени нужди не са най-важни и не след тяхното задоволяване трябва да тичаме цял живот... Че по-достоеен, смислен и оправдан е животът, отдаден на Бога, на обществото и на нашия близен..., но това е друга и обширна тема.

Иначе, никое питие и никоя храна няма да ме заситят, ако съм разяждан от безразсъдния глад на злобата и алчността, от завист и злопаметност... И нищо не ми трябва, ако обичам Бога и хората като себе си, вместо себе си, защото вече „не аз живея, а Христос живее в мен“ (Гал. 2:20).

НЕКА БЪДЕ И ПРЕБЪДЕ

От брой 53

Сред небивалото преизобилие на стихотворци радостно учудват множеството работи у наши съвременници, написани в православен дух. Въз основа на тях отец Лъчезар Лазаров, явно имащ верен художествен усет, е направил двутомен изборник, чиито достойнства не ще разгледам, тъй като не искам да повлияя върху личната услада с откривателството, предпочитам да обърна внимание другаде. (Авторът има предвид втория том на Антологията на българската Християнска поезия, който предстои да излезе и чието съдържание познава. Бел. ред.) По количество и качество включените произведения сочат едно будно, искрено православно чувство днес, което топли всяка българска душа, милееща за Църквата Майка. В този смисъл том втори поднася твърде приятна изненада: Богу слава, не скъднее любовта към Отца, Сина, Светия Дух и то у люде млади.

С внушителната антология, съставена чрез обхватно търсачество, сиреч похвално дълготърпение, свещеник Лазаров е осъществил дело достопохвално и – по всеобхватност и вкус – без сравним предшественик в родното книжовно поприще. Двутомникът, освен че отразява православната тематика, заложената в поезията ни още с покръстването, девети век, сиреч отдавна подкарала своето второ хилядолетие и през цялото време жива живеничка, в лично и народно творчество, на пук враждебни, чак безжалостни обстоятелства, доказва, че не иде реч за туктамешни прояви, а за неща обилни, преживени, честни, стойностни, убедителни. Те опровергават наложеното от другарята корисното и злохулно, преобладаващо мнение, че българите сме маловерци, безбожници. Ако наистина такива бяхме, кой събра пари, градива, съзида, зографиса, украси хилядите православни черкви, прицърквия (параклиси), манастири? Друговерци, инородци от маймунлуци

дойдоха тук да ни ги направят? Кой, кога, къде, па защо?

След промените (10-и) хлуйнаха у наезка всевъзможни вери, полувери, ужвери, та редно е всинца да знаем, помним, на следходници предаваме: главно, решаващо три неща са ни овардили като народ през турското едва полухилядолетие: Православие, език, народотворчество. Как в тая избавителна и взаимнообвързана тройственост, на която следва да сме вечно и дълбоко признателни, участвали са друговерци, с какъв дял, деленце, деленченце? Колцина богомили, протестанти, юдаисти, дзен/будисти, кришнаити и прочие са погинали за свободата, в черни зандани хвърляни, живи на кол побивани? Кой са, къде ги? Защо бунтовници полагали клетва именно над българската православна Библия? Защо православни свещеници бивали поборници, знаменосци, укриватели, заклинители, просветители? Мигар случайно онзи, когото с най-дълбоко преклонение сме извисили - ради неговите чистота и всеотдайна себежертвеност - в национален герой на България, е православен дякон, Игнатий, с мирско прозвище Левски, обичан от всите бългре? В кратце и со кротце: може да има равнопоставеност между боговерия при техен избор, но тя по заслуги пред България е невъзможна и лъжовна, пред олтара на отечеството за во веки веков стои непоклатима, величаво самотна Църквата Майка. Колцина друговерци участваха в създаването на глаголицата, кирилицата, на българската книжовност и в отстояването, разпространението ѝ? Както и колкото да го въртим, сучем, трябва да признаем истината: късните (ранни въобще нямаше) разновидности страноверци протегнаха ръчици към омесена, изпечена баница.

Големият руски учен академик Дмитрий Лихачов ни е завещал ненадминуемо (на неговия език три думи) по стегнатост и вярност определение: „България е държава на духа“. Той ни е крепял дори кога своя държава сме нямали, за което следва да го пишем с ръстата Д.

Продължава на стр. 4

НЕКА БЪДЕ И ПРЕБЪДЕ!

От стр. 3

От мен да зависеше, значи ако бях цар, щях да вдигна Паметник на незнайния свещеник. Тая не ке я биде, та нека поне казваме „Да буде воля Твоя нине и присно и во веки веков. Амин“.

И тук спирам до едно предвидимо възражение, защото не искам да го мълком заобиколя: добре де, щом сме православно боговярващи, защо даже в неделя черквите ни са посещавани оскъдно? Злитания по мирска суета? Да. Обичайният ответ хвърля вината връз комунистическата управа, коленопреклонно раболепничила пред Марксовата мислица „Религията е опиум за народите“. Многожди търсил съм инакво обяснение и стигах до нашата умонагласа и душенাগласа. Българите не обичаме да си разкриваме пред други човеци съкровенията, които ни лежат на сърце, такива деяния комай го имаме за неприличност, лигавщина (сякаш воайорство?), та предпочитаме да мълчим за изживяванията си, не ги споделяме охотно, себеразголващо. Може би съм прав като въже в торба, но как да обясним, че някой не се черкува, но твори стихове, които, преценени от православно-богословско гледище, са читави, хубави. Съдейки по тях, он е явно православен, ако и неприсъстващ на богослужения. Противоречие? Не бих рекъл, а особеност, познавам такива люде, по-скоро присъщност в народопсихологията ни. За

подкрепа на твърдението ми нека обърнем внимание към ежедневието: днес съвсем изрядко ще видиш жалеяка без върху нея изобразен кръст. Покойникът не ходел в молитвени домове, ала чеда, сродници поръчват да има разпятийно знамение на листа, оповестяващ кончината му. Тоже в гробища рядко ще зърнеш скорошен безкръстен паметник. Време все не стига, обаче останеш на саме с тебе си, надникнеш в глътта си, току бликне, може би

самия теб изненадващо, чувство православно и го излееш стихом на хартия.

Убеден съм, че дълбоко в нас, огромнейшото мнозинство български, в живеца ни, заложено е християнство. Според мен доказват го тълпите жени, мъже от всички възрасти, които на връх Великден отиват в православни храмове. Този наш белег, нечеркуващи се православни, ме кара да наричам сегашния българин несподелящ, никак срамлив православен, да е жив и здрав, па нека и по-открит. †

Боян БАЛКАНСКИ

БЪЛГАРСКА ЛЕКСИКА В КЮРДСКИТЕ ГОВОРИ

Във връзка с проектирането на напоителни системи с язовири през 1976 и 1978 г. участвах в почвено-мелиоративните проучвания на обширни площи в районите на градовете Духок, Сюлеймания и Киркук – Иракски Кюрдистан. (Между другото кюрдите, наброяващи над 25 милиона души, наричат себе си курди, нямащи никаква кръвна връзка с тюркски народи, а местообитанието им – основно в Турция, Иран, Ирак и Сирия – Курдистан).

Там преживях множество несгоди – бедно битово оборудване, големи горещини (до 50°C на сянка), хапещи насекоми, отровни влечуги. Но с пребиваването ми в кюрдските степи съдбата ми предопредели да стъпя на част от прастарите български просеки, оставили значителни езикови и отделни битови следи в този регион на Евразия. Там получих едно незаменимо духовно удовлетворение от попадането ми на стотици (над 550) коренни български думи (независимо от техния произход) в речта на местното население. А от лексиката на отделните народи се определя до каква степен те са били в близък контакт през изминалите векове и

хилядолетия като съседи или родственици.

В продължение на 15 месеца в рамките на две календарни години изучавах много усърдно и с голямо задоволство говоримия език на двете (от 13-те) най-големи етнографски групи (жадуващи от столетия за свобода) – бахдинани (курманджи) и суурани (баш курди). Това се осъществяваше предимно от работниците на полето, жители на селата Сар Танг, Танга Далап и Бакраджо, които безрезервно се обявяваха (според тяхната древна история) за наши братовчеди. След месец и половина проговорих на кюрдски, а след 5 месеца вече ползвах над 1700 думи.

Дали е имало до този момент друг българин като мен, живял в Кюрдистан, така силно да е бил отдаден на изучаването на местния говорен език, не установих. Много пъти съм се замислял какво бих направил още, ако бях филолог или езиковед?

Съставих кратък “Кюрдско-български речник” и реших да направя паралел между българския и кюрдските езици. А в основата си той се отнася предимно до една и съща коренна принадлежност на множество кюрдски и български думи, независимо дали по звучене (произношение) те са еднакви, много близки или по-отдалечени. Ето само част от тях.

Съществителни имена: вада – вада (бах. и суур.); куче – куучък (бах.), кууча (суур.) (За сравнение, в Таджикистан на кучето казват куучук, а в Кавказ – куч); мишка – мишка (бах.), мишък (суур.); папуняк – папук (бах.); жито – житет (бах.); клас осилест – калас (суур.), дудук – дудук (бах.); пила – пила (бах.); полица – полица (суур.); свирка – фирък (бах.); стрелка – стрелка (суур.); торба – торба (бах., суур.); хумба (дълбок земен ров за съхранение на зърнени храни) –

хумба (суур.); чук – чакуч (суур.); шапка – шаука (бах.), шапка (суур.); гърло – гаурия (бах.), гърю (суур.); мигли – мижилянг (бах.); нокът – нинок (бах., суур.); пета – паатия (суур.), бебе – бебе (суур.); брат – брау (бах.), бра (суур.); булка – буука (бах.), буук (суур.); дойка – дайка (бах.), дайка, дайк, дая (суур.); жена – жън (бах., суур.); сестра – сестра (бах.).

Прилагателни имена: кахуай – кафяв и син – шин (за цвят); вони, мирише – боони (суур.); женен – бжъна (бах.); мъртъв – мърт (бах., суур.); умен – юмма (бах.).

Числителни имена – еднакви и при двете етнографски групи: пет – пенч; шест – шеш; шейсет – шест. Повечето от тях се срещат и в староиндийския – санскритски език.

Наречия: денем – деня (бах.) (употребява се и в с. Малък Преславец, Силистренско); ниско – низма (суур.); още – еща (бах.), още (суур.); сега – сага (бах.); тънко – тънъка (суур.).

Местоимения: аз – аз (бах.); кой? – кия? (бах.), кея? (суур.); мое – ме (бах.); ти – ту (бах., суур.); чия? – чия? (бах.).

Глаголи: гори – гори (бах.); гуши – гушиш (бах.); гърми – дегърмеене (суур.); завърна – завъран (бах.); зная – даза(а)нъм (суур.); има – има (суур.); къртя, ровя, бъркам – къртида (бах.); меря, броя – айжмеръм (суур.); мърка – мърха (суур.); не знам – назаанъм (бах.); нямам – намая (бах.); създавам, засаждам, зачевам – айченъм (суур.); треса се, треперя – атерсъм (суур.); хвърчи – фърда (бах.), фри (суур.).

Междуметия

В Кюрдистан кучетата се примамават с „куч-куча!“, а при нас с „куче-куче!“ или „куто-куто!“. А подкарването на овцете е както при нас – „ръй-ръй!“. Такова е и в района на Памир.

Изключително голям интерес предизвикват у мен българските

диалектни думи от родното ми селище Искреца, Свогенско и неговия район, които се употребяват в Кюрдистан. Между тях са: ара! – аре! (хайде!), барда! – варда! (пази се!), казма – казма (кирка), кам?, камо? – кам?, камо? (къде), колит (Изговаря се така и в Алтай, и в областта Джунгурия от Уйгурия – Китай) – коля (реже), наачет – нече (не иска), пара – пара (пари), хежсира – жир (жълъд), машар – мешар (трион), омара – омара (мараня), лок – локам (лоча), дърай – здрано (съдрано, скъсано), махла – махла (махала), санке – сънье, сънкъи (шейна) (Изговаря се и в Унгария), пробка – пробка (малка дупка или отвор), долап – долап (вдлъбнатина в стена или изправена дъсчена полица с капаци) и други.

Още по-впечатлен съм от думите, изговаряни по абсолютно същия начин както от кюрдите, така и от българите, които (като книжовни или диалектни), са отбелязани в тълковния ни речник с персийски произход – гердан, зурна (духов музикален инструмент), нишан (белег, знак), пенджеря (прозорец), хан, хич, я (аз) и други.

В Иракски Кюрдистан установявам, че има и не малко думи, в които се съдържа косвено обяснение към значението им.

В обитаваните територии от бахдинаните (курманджи): „даам“ е катастрофа (явно от звука дам); пирозбет – пириество, угощение, сватба; пъзишък – лечител, лекар (от пазя, опазвам); рои – отиде, избяга (от пчелния рояк, който винаги напуска кошера); халус – пепел (нещо което е ликвидирано, изгорено, изпразнено от съдържание); шев – угар, оран (от браздите, които имитират шевове, редове); чаръм – кожата на човек, която може би произлиза от чар и т.н.

Продължава в бр. 55.

